

гірничі, фауністичні, атмосфероповітряне та інші галузі права, що входять до складу екологічного права й регулюють самостійні види екологічних відносин) розробка Екологічного кодексу України можлива на засадах консолідації, прикладом якої є кодифікація французького типу. Вона не передбачає утворення принципово нового нормативно-правового акту. Натомість численні акти з одного питання об'єднуються в один правовий документ. Такий акт має затверджуватися законодавчим органом і буде розглядатися як нове самостійне джерело права, а нормативно-правові акти, на основі яких він виникає визнаються такими, що втратили силу. Хоч новий акт, утворений внаслідок консолідації принципово не змінює змісту правового регулювання, проте його підготовка і прийняття сприяють суттєвому поліпшенню структурованості чинного законодавства, наданню йому більш логічної завершеності форми, усуненню неузгодженостей.

Якщо ж керуватися концепцією, за якою екологічне право є самостійною (не комплексною) галуззю права у загальній системі права (представники цієї концепції стверджують, що єдині екологічні відносини поділяються на декілька різновидів (земельні, водні, лісові, гірничі, фауністичні, атмосфероповітряні тощо), які мають свої істотні специфічні особливості і спеціальні правові форми у вигляді підгалузей екологічного права, то має ітися про Екологічний кодекс України, що охопить всі основні й принципові правові приписи, які регулюють екологічні відносини, враховуючи, що останні єдині, оскільки єдина екологічна система¹.

Таким чином, можна констатувати, що екологічне право та екологічне законодавство співвідносяться між собою як зміст і форма, які чинять одне на одне взаємний вплив. Чітке розуміння відповідності чи невідповідності еколого-правових норм, що формують зміст екологічного права, впливають на формування його системи, сучасним екологічним потребам суспільства є запорукою стабільного розвитку екологічного законодавства, його своєчасного реагування на зміни соціально-економічному житті суспільства, що впливають на стан довкілля, споживання природних ресурсів, удосконалення правових форм існування юридичних норм, що регулюють екологічні відносини.

УДК 658.15:351.863(477)

О.І. Зусєва

**ОПТИМІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ
В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ
БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ**

ческого права. – Мінськ, 1991. – С. 14-15; Екологічне право України: Підручник / За ред. професорів А.П.Гетьмана і М.В.Шульги. – Х.: Право, 2005. – С. 9.

¹ Попов В.К. Проблеми систематизації екологічного законодавства // Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії і практики. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1999. – С. 222-223.

У статті обґрунтована необхідність оптимізації руху фінансових ресурсів в забезпеченні фінансової безпеки підприємств.

Ключові слова: фінансові ресурси, оптимізація руху фінансових ресурсів, використання фінансових ресурсів, фінансова безпека.

В статье обоснована необходимость оптимизации движения финансовых ресурсов в обеспечении финансовой безопасности предприятий.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, оптимизация движения финансовых ресурсов, использование финансовых ресурсов, финансовая безопасность.

In the article the necessity of optimization of financial resources movement while providing financial security of an enterprise is proved.

Key words: financial resources, optimization of financial resources, use of financial resources, financial security.

Постановка проблеми. В забезпеченні фінансової безпеки суб'єктів господарювання все більшого значення набувають відносини щодо управління фінансовими ресурсами та оптимізація їх використання, а також фінансові важелі і методи, що забезпечують стабільну та ефективну діяльність.

Нестійкий фінансовий стан підприємств є причиною неплатоспроможності, погіршення фінансових показників, що призводить до незапланованих втрат, недосягнення необхідного фінансового результату або банкрутства. Своєчасна оцінка фінансової безпеки підприємств є передумовою запобігання фінансових загроз і негативних фінансових явищ у виробничій діяльності, захисту їх фінансових втрат, а в подальшому – стабілізації діяльності і розвитку в умовах конкурентного економічного стану.

Фінансова безпека аграрного сектора економіки є важливою складовою фінансової безпеки держави, а підтримання сталого її рівня набуває вагомого значення для подальшого економічного розвитку України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичними дослідженнями у сфері фінансової безпеки держави та суб'єктів підприємництва, а також окремими теоретичними аспектами, необхідними для формування системи фінансової безпеки, займалися такі вчені, як І.А. Бланк, К.С. Горячева, Г. В. Козаченко та багато інших [1-3]. Однак існує потреба в подальшому дослідженні даної проблематики.

Метою статті є дослідження змісту фінансової безпеки підприємства та розробка практичних рекомендацій щодо оптимізації руху в сільськогосподарських підприємствах фінансових ресурсів з метою підвищення їх фінансової безпеки.

Виклад основного матеріалу. Проблема забезпечення фінансової

безпеки вітчизняною наукою ще поки недостатньо вивчена й недостатньо висвітлена у науково-аналітичній літературі. Багатоаспектність фінансової безпеки, її економічна складність та функціональна спрямованість, свідчать, що нині не існує визнаного єдиного усталеного відображення чи підходу щодо трактування сутності та змісту цієї непростой для вивчення категорії, оскільки фінансова безпека породжена двома міждисциплінарними категоріями: "фінанси" та "безпека". Проте, аналіз наявних науково-навчальних джерел інформації дозволяє навести спектр поглядів на визначення поняття "фінансова безпека" в самих різних площинах та з різних позицій, зокрема:

- захищеність життєво важливих фінансових інтересів суб'єктів, за якої забезпечуються його сталий розвиток, своєчасне виявлення, запобігання й нейтралізація реальних та потенційних загроз економічним інтересам;
- забезпеченість достатніми для задоволення потреб і виконання існуючих зобов'язань фінансовими ресурсами;
- рівень розвитку підприємства, що забезпечує ефективне функціонування і фінансовий комфорт;
- створення умов функціонування об'єкту, за яких майже відсутня потенційна й прихована можливість спрямувати фінансові потоки в заборонені законодавчими актами сфери їх використання і, як наслідок, зниження зловживань фінансовими ресурсами;
- фінансовий стан, який характеризується стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів та сталий розвиток всієї фінансової системи. При цьому внутрішні і зовнішні загрози проявляються через вплив на діяльність підприємств різних ризиків.

Варто зазначити, що сільськогосподарська діяльність характеризується підвищеною ризикованістю порівняно з іншими видами діяльності. Це пояснюється специфікою сільськогосподарського виробництва і потребує підвищеної уваги до підтримки його фінансової безпеки.

Під поняттям "фінансова безпека підприємства" варто розуміти необхідну складову фінансової безпеки держави, що полягає у здатності суб'єкта господарювання здійснювати свою фінансову діяльність ефективно і стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень та нівелювати вплив ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища. Відмінним є розуміння фінансової безпеки не як певного фінансового стану, а саме як здатності суб'єкта господарювання протистояти ризикам та діяти ефективно, а також акцентування уваги на тому, що фінансова безпека суб'єктів господарювання є складовою фінансової безпеки держави.

Рівень фінансової безпеки підприємств залежить від того наскільки ефективно її керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих не-

гативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

Для забезпечення фінансової безпеки і можливості передбачення ризиків на підприємстві повинна існувати система органів управління фінансовою безпекою, що мають проводити діагностування стану підприємства, прогнозувати можливі загрози та проводити низку заходів по забезпеченню стабільності системи фінансової зокрема та економічної безпеки підприємства в цілому.

Фінансові ресурси є невід'ємною складовою будь-якої господарської діяльності підприємства. Їх наявність не залежить від типу, масштабу, структури виробництва, форми власності тощо. Незважаючи на рівень технологічного розвитку сільськогосподарського підприємства, частку сегмента ринку, розширення або зменшення обсягів випуску продукції, його господарська діяльність завжди супроводжується рухом фінансових ресурсів. Проте досягти максимальної віддачі від цього руху, в повному обсязі забезпечити потрібними ресурсами виробничий процес, вчасно здійснювати розрахунки за власними зобов'язаннями можливо за умови його оптимізації. Тому оптимізація руху фінансових ресурсів є необхідною умовою для удосконалення організації формування та використання фінансових ресурсів.

Головне завдання оптимізації руху фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств полягає в його збалансованості. Визначення напрямку руху фінансових ресурсів, їх розміру, швидкості та терміну дії забезпечить господарську діяльність підприємств достатнім обсягом фінансових ресурсів та максимізують віддачу від їх використання.

Поетапна оптимізація руху фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств починається із виявлення фінансових потоків, що супроводжували або можуть супроводжувати його господарську діяльність та їх ідентифікації.

Визначення фінансових потоків, які притаманні певній фінансово-господарській діяльності, доцільно проводити за ряд звітних періодів. Це забезпечує урахування більшого кола випадкових фінансових потоків та виявлення причинно-наслідкових факторів, що викликають їх рух.

Стратегічно важливою для підприємства є інформація про періодичність руху фінансових ресурсів. Визначення постійних фінансових потоків дає можливість передбачити майбутню фінансово-господарську діяльність підприємств, зіставити відтік фінансових ресурсів із їх надходженням.

Другий етап передбачає оцінку фінансових потоків. Виявлення недоліків і переваг в русі фінансових ресурсів, їх динаміці необхідне для визначення внутрішніх та зовнішніх факторів впливу.

Відповідно до сфери існування внутрішні фінансові потоки залежать від існуючої організаційної та виробничої структури підприємства. Потоки фінансових ресурсів, що виходять за межі підприємства, зазна-

ють впливу з боку ринкових змін, а також соціально-економічного та політичного становища країни. Розмежування фінансових ресурсів за сферою їх руху є обов'язковим для аналізу результативності певних видів діяльності підприємства, підтримки найбільш рентабельних та посилення дохідності в менш прибуткових сферах.

Від того, якої форми набувають фінансові потоки, значною мірою залежать результати діяльності підприємства та його фінансова стійкість. Найбільш ліквідними є грошові розрахунки, оскільки вони не потребують грошей та часу, щоб виконати власні зобов'язання. Проте оплата товарно-матеріальними цінностями чи послугами допустима за умови низької ціни та наявності грошових ресурсів на сплату своїх поточних зобов'язань. Величина бартеру не повинна бути значною для забезпечення необхідного рівня платоспроможності.

На другому етапі аналіз руху фінансових ресурсів доцільно проводити за наступними критеріями:

1) результативність руху фінансових ресурсів аналізується за допомогою розрахунку коефіцієнтів щільності та направленості руху;

2) достатність фінансових ресурсів для забезпечення безперервного процесу виробництва та виконання фінансових зобов'язань оцінюється на підставі розрахунку критерію платоспроможності, який характеризує ступінь покриття боргових зобов'язань власними фінансовими ресурсами.

При цьому, варто зосередити увагу на тому, що, як засвідчили дослідження, не завжди високий рівень прибутковості підприємства свідчить про його платоспроможність і навпаки. Брак коштів для задоволення вимог кредиторів та одночасне отримання прибутку можуть бути викликані списанням кредиторської заборгованості та відшкодуванням раніше списаних активів, які належать до валових доходів підприємства, але не забезпечують реального припливу фінансових ресурсів.

На третьому етапі проводиться прогнозування і планування вхідних і вихідних фінансових потоків з врахуванням визначених обсягів надходжень і використання фінансових ресурсів та впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. Передбачення постійних фінансових потоків, на відміну від випадкових (стихійних), згладжують негативні наслідки від небажаних відхилень, що існують в господарській діяльності підприємства та забезпечує підприємству виявлення резервів, необхідних для стійкої і прибуткової фінансово-господарської діяльності.

На цьому етапі оптимізації використовується метод складання планових показників, який спрямований на вирішення таких завдань, як визначення обсягу вхідних і вихідних фінансових потоків майбутнього періоду; забезпечення покриття витрат підприємства в будь-який період часу фінансовими потоками завдяки різним джерелам.

Складання планових показників починається із визначення тактичних цілей на майбутній період. Залежно від обраної політики при розробці планових показників зосереджують увагу на: місткості ринку

відповідних товарів; інтенсифікації виробництва; інноваційно-інвестиційній діяльності: модернізації технології виробництва, створенні спільних підприємств, проведенні інноваційних розробок; фінансовій діяльності; вкладенні вільних фінансових ресурсів у цінні папери, наданні позик тощо; збереженні стратегічної спрямованості розвитку підприємства; досягненні необхідного розміру прибутковості; забезпеченні достатнього обсягу вхідних фінансових потоків для покриття витрат фінансово-господарської діяльності.

На четвертому етапі розробляється математична модель оптимізації руху фінансових ресурсів.

Для цього розроблено кореляційні моделі залежності відношення прибутку (збитку) до обсягу товарної продукції та критерію достатності фінансових потоків від ряду факторів, що суттєво впливають на підвищення результативності та платоспроможності діяльності, які ґрунтуються на множинній лінійній регресії.

Критерій достатності фінансових потоків залежить від чотирьох змінних: відношення витрат на оплату праці постійних працівників до загального обсягу виробництва; відношення дебіторської заборгованості до загального обсягу відвантаженої продукції; відношення кредиторської заборгованості до загального обсягу виробленої продукції; відношення дебіторської заборгованості до кредиторської.

Цілком очевидно, що рентабельне виробництво завжди супроводжується високим рівнем фінансової дисципліни, яка, в свою чергу, характеризує платоспроможність підприємства. Додатково на підвищення рівня прибутковості з 1 грн. товарної продукції та поліпшення платоспроможності впливає оборотність дебіторської заборгованості, збільшення терміну до призоводить до сповільнення руху фінансових ресурсів та їх дефіциту для забезпечення господарської діяльності сільськогосподарських підприємств.

Крім цього, платоспроможність підприємства залежить від рівня витрат на оплату праці в загальних обсягах виробництва та дисбалансу між дебіторською та кредиторською заборгованістю. При цьому швидкість повернення боргів дебіторів має бути інтенсивнішою при виконанні власних зобов'язань, за винятком постійних потоків із визначеним періодом часу.

Тривалий термін розрахунків за власними зобов'язаннями впливає на погіршення платоспроможності підприємства і може призвести до непередбачуваних витрат (штрафи, пеня, неустойки), які, в свою чергу, знижують рівень рентабельності виробництва. Швидка виплата кредиторських боргів, в свою чергу, впливає на зниження обігових коштів, що знаходяться в розпорядженні підприємства. Це призводить до зменшення розміру фінансових ресурсів, що впливає на погіршення результативності від їх руху. Отже, необхідно розрахувати оптимальний розмір кре-

диторської заборгованості для задоволення потреб кредиторів та досягнення встановлених фінансових результатів. З цією метою розроблені та запропоновані нормативні значення показників платоспроможної та прибуткової діяльності.

Проведені дослідження є необхідними в процесі реалізації запланованих показників і мають практичну цінність для визначення параметрів руху фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, що є актуальним питанням в сучасних умовах. Зміна ключових пропорцій в русі фінансових ресурсів дає можливість оперативно відреагувати на негативні явища та своєчасно внести корективи для досягнення бажаних результатів. На основі визначених орієнтирів, які характеризують прибуткові та платоспроможні підприємства, окреме підприємство може не тільки оцінити існуючі фінансові ресурси, а також здійснити оцінку збалансованості фінансового плану, реальності його виконання.

Всі види діяльності підприємства взаємозалежні, і будь-яке рішення, прийняте у виробничій, фінансовій, маркетинговій, комерційній, інвестиційній або якійсь іншій сфері позначається на обсязі фінансових ресурсів. В свою чергу, незапланована зміна розміру надходжень і видатків підприємства викликає або дефіцит, або надлишок фінансових ресурсів. В обох випадках відхилення знижують віддачу від руху фінансових ресурсів, призводять до неритмічності забезпечення виробничого процесу фінансовими ресурсами та негативно позначаються на фінансовому результаті господарської діяльності підприємства.

Науково-обґрунтована оптимізація руху фінансових ресурсів і детально розроблені конкретні заходи щодо її досягнення дають змогу досягти бажаних результатів, забезпечити достатність фінансових ресурсів для розширеного відтворення за умови впровадження системи контролю, яка дає можливість реагувати на зміни в русі фінансових ресурсів та своєчасно вносити корективи в планові розрахунки для досягнення бажаного рівня прибутковості та збереження припустимого рівня платоспроможності. Тому, п'ятий етап передбачає розробку та впровадження системи контролю щодо оптимізації руху фінансових ресурсів.

При цьому, слід проводити оперативний контроль результатів операційної діяльності підприємства щотижня, а у випадку багатогалузевого виробництва та наявності значної кількості видів економічної діяльності - подекадно.

Основними задачами системи контролю є: виявлення і класифікація факторів, які впливають на зміну показників; встановлення причинно-наслідкових зв'язків впливу факторів на показники підприємства; закріплення факторів за центрами відповідальності; визначення джерела і характеру представлення інформації про зміни планових показників.

Тобто, система контролю за рухом фінансових ресурсів повинна включати такі елементи: функції організаційних підрозділів; центри відповідальності за виконанням встановлених планових показників; схе-

ми руху інформаційних потоків про зміни фінансових потоків для прийняття управлінських рішень щодо корегування планових показників; фактори, що впливають на обсяг, швидкість і термін руху фінансових ресурсів.

Виявлення та групування факторів, за періодом їх виникнення, видами фінансових потоків та за сферою утворення, дає можливість у разі негативного впливу сконцентрувати увагу керівництва на русі окремих фінансових потоків.

Для оперативного контролю були визначені основні фінансові потоки, які найбільш чутливо реагують на зміни зазначених вище факторів (рис.1). Зміна обсягу одного фінансового потоку призводить до збоїв у запланованому русі ряду інших потоків. Тому для виявлення можливих варіантів розвитку по цій зміні ключових планових показників доцільно застосовувати факторний аналіз, який дозволяє виявити відокремлені фактори, що впливають на результативність обігу фінансових потоків підприємства.

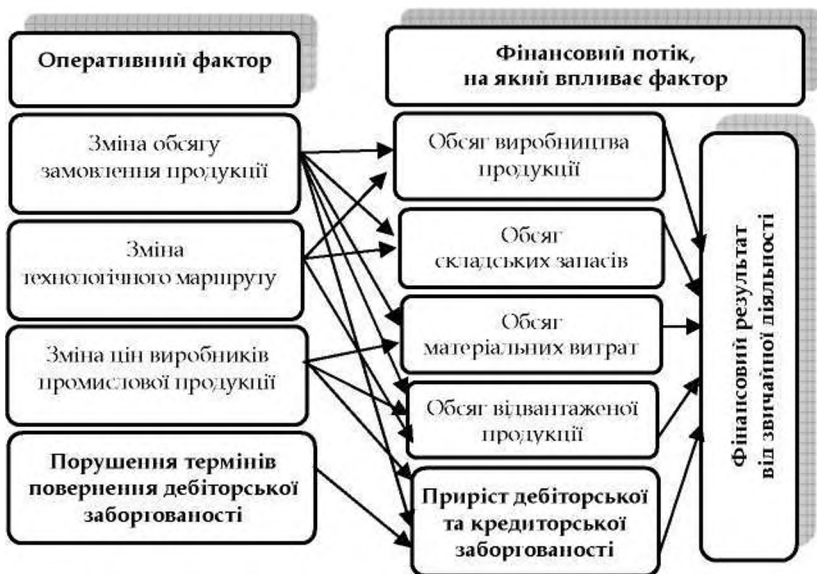

Рис. 1. Вплив оперативних факторів на рух фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств

До генерального фактора увійшли обсяг виробництва та реалізації продукції, витрати на закупівлю матеріалів. До другого фактора увійшов рух складських запасів та кредиторської заборгованості. Щільком очевид-

но, що накопичення виробничих запасів, товарів і готової продукції на складах призводить до скорочення виручки від реалізації, а брак обігових коштів, в свою чергу, впливає на збільшення боргових зобов'язань.

Третій фактор в основному визначає динаміку фінансового результату від звичайної діяльності, розмір якого залежить від приросту кредиторської заборгованості.

Отже, факторне групування фінансових потоків за трьома головними компонентами пояснюється ступенем участі їх в фінансово-господарській діяльності. Так, до першого фактора віднесено основні фінансові потоки, що характеризують виробничий процес підприємства. Фінансові потоки другої компоненти є похідними від обсягу виробництва та реалізації продукції, а також виступають продовженням обігу фінансових ресурсів першої групи. Третій фактор можна охарактеризувати як результуючий, оскільки в основному він визначає динаміку фінансового результату від звичайної діяльності.

Таким чином, головною ознакою погіршення фінансового результату від звичайної діяльності є зростання кредиторської заборгованості, яке відбувається на фоні падіння обсягів реалізації продукції, непропорційного збільшення складських запасів відносно обсягів виробництва продукції та зростання дебіторської заборгованості. Додатково знижує рентабельність виробництва випереджаюче зростання матеріальних витрат, оскільки їх навантаження вище за товарний випуск. Цей фактор викликаний зростанням цін на матеріали.

Запропонована послідовність реалізації етапів оптимізації руху фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств та розроблені методичні рекомендації щодо їх здійснення дозволяють збалансувати розподіл фінансових ресурсів для отримання максимального прибутку та збереження сприятливого рівня платоспроможності та скоординувати зусилля керівництва підприємства стосовно удосконалення організації формування та використання фінансових ресурсів. Це в кінцевому рахунку буде сприяти підвищенню фінансової безпеки підприємства.

Використана література:

1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. - К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. - 308 с.
2. Горячева К. С. Финансовая безопасность предприятия. Суть и место в системе экономической безопасности / К. С. Горячева // *Економіст*. - 2003. - № 8. - С. 65-67.
3. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм ее обеспечения / А. В. Козаченко, В. П. Пономарев, А. Н. Ляшенко. - К.: Либра, 2003. - 280 с.

УДК 347.776

Ю.С. Мельниченко

**ЗМІСТ СУБ'ЄКТИВНОГО ПРАВА
НА КВАЛІФІКОВАНЕ ЗАЗНАЧЕННЯ
ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ**